

През 1911 г. и 1912 г. със събраните от дарения средства Дружеството съгражда паметници на Богдановия хълм и на Вакъфа при Беглишките хармани - местата на масовите кланета през 1876 г.

През юли 1914 г. кметът и Благотворително дружество „Паметник Батак“ отправят писма до министъра на народното просвещение с молба църквата „Св.Неделя“ в Батак да бъде превърната в мавзолей⁴³. Предложението е подкрепено и от Стоян Заимов - инициатор на създадения в началото на XX век Музей на Българското възрождане и освобождение, институция „комплексна по историческото си съдържание и изразни средства“ и напълно модерна за времето си⁴⁴. Въз основа на това, през април 1915 г. в Министерство на народното просвещение е взето решение: църквата „Св.Неделя“ в Батак и Дряновски манастир да се превърнат в музейни обекти и да се впишат в регистъра „Светли паметници на свободата“.

¹ Недков, С. История на музейното дело в България. С., 2006, с. 129.

² Пак там.

³ От 80-те години на XIX век на 4 май / 17 май батачани отбелязват годишнина от Априлското въстание 1876 г. През 1876 г., сутринта на 4 май от Пазарджик се завръща пратеникът на Ахмед ага Барутанлията - албанецът Селим. Той донася разпореждането - „да се изсуши коренът на баташките гяури“. Започва последното клане в двора на историческата църква „Света Неделя“ и край р. Стара река.

На този ден батачани не само почитат паметта на жертвите от 1876 г. Той им напомня за мястото на Батак в българската национална революция. Воеводата Петър Горанов като депутат в VIII Народно събрание казва в своя реч:

„За да се избави един народ от владичеството на други има нужда от жертви. Това се направи в 1876 г. Но както казва евангелието - мнозина звани, малко призвани. Въстанието се направи в Панагюрище, Батак, Брацигово, Перушица, и т.н., проля се много кръв, извършиха се свирепства, страшни ужаси, но чашата с отрова изпи Батак. Там се извърши най-голямото кръвопролитие, станаха най-големи зверства, паднаха най-много жертви. Когато английският посланик в Цариград докладваше на своето правителство, че в България имало само двама убити, в Батак лежаха 4000 мъртви за свободата на България.“ Вж. Стенографски дневници. VIII Обикновено народно събрание, I Редовна сесия, кн. II (Б.А.)

⁴ Недков, С. Цит. съч., с. 131.

⁵ Пак там..

⁶ ИМБ-к инв. № 1610, Архив на Баташко поборник-опълченско д-во. Писмо Изх. № 5 / 10 март 1906.

⁷ Родолубец, бр. 2, 10 юни 1906.

⁸ Народний глас, бр. 201, 4 март 1880.

⁹ Родолубец, бр. 1, 1 юни 1906.

¹⁰ Димитрова, Ст. Периодичният печат в Батак 1878-1944г. ИИМБ-к, Батак, с. 125.